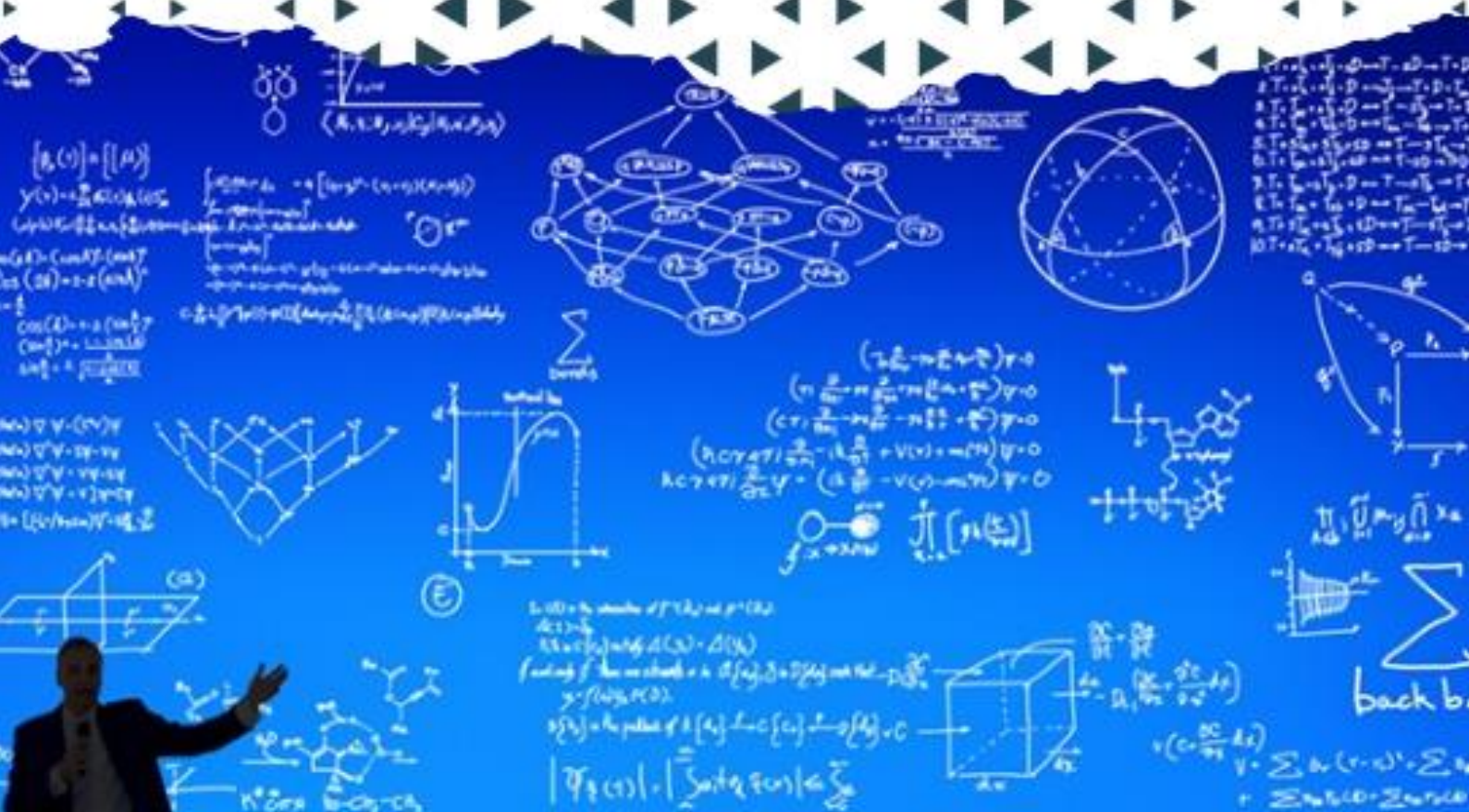

INNOVATIVE WORLD
Ilmiy tadqiqotlar markazi

ZAMONAVIY ILM-FAN VA TA'LIM: MUAMMO VA YECHIMLAR ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

Google Scholar doi

zenodo

OpenAIRE

+998335668868

<https://innoworld.net>

2025

**«INNOVATIVE WORLD» ILMIY TADQIQOTLARNI QO'LLAB-
QUVVATLASH MARKAZI**

**«ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOTLAR: MUAMMO VA
YECHIMLAR» NOMLI 2025-YIL № 4-SONLI ILMIY, MASOFAVIY,
ONLAYN KONFERENSIYASI**

**ILMIY-ONLAYN KONFERENSIYA TO'PLAMI
СБОРНИК НАУЧНЫХ-ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЙ
SCIENTIFIC-ONLINE CONFERENCE COLLECTION**

Google Scholar

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

Directory of Research Journals Indexing

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

TOG'AY MURODNING "OTAMDAN QOLGAN DALALAR" ROMANIDA DEHQONQUL OBRAZINING ADABIY-BADIIY TALQINI

Abdumajidova Dinora

Termiz davlat pedagogika instituti

2 – kurs magistri

Annotatsiya. Mazkur maqolada Tog'ay Murodning "Otamdan qolgan dalalar" romanida badiiy obrazlar tizimi, ayniqsa inson obrazi markazida shakllangan milliy ruh, tarixiy xotira va erkinlik g'oyalari tahlil qilinadi. Asarda Jaloliddin Ketmon, Aqrab qo'rboshi, Dehqonqul kabi uch avlod vakillari timsolida o'zbek xalqining mustamlaka davridagi iztiroblari, erkinlik uchun kurash ruhi badiiy ifodasini topgan. Tadqiqotda yozuvchining badiiy mahorati, xalqona til uslubi, ruhiy kechinmalarni ifodalashdagi tabiiylik, hamda inson va jamiyat, erkinlik va zo'ravonlik o'rtasidagi falsafiy ziddiyatlar tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: Tog'ay Murod, "Otamdan qolgan dalalar", badiiy obraz, inson obrazi, milliy ruh, tarixiy xotira, erkinlik g'oyasi, xalqona til, falsafiy ziddiyat.

Annotation. This article analyzes the system of artistic images in Tog'ay Murod's novel "The Fields Left by My Father", focusing on the central human image that embodies national spirit, historical memory, and the idea of freedom. Through the characters of Jaloliddin Ketmon, Aqrab Qo'rboshi, and Dehqonqul — representing three generations — the author reflects the tragic fate of the Uzbek people under colonial rule and their spiritual resistance. The study explores the writer's artistic mastery, his natural folk style, and his deep depiction of the conflict between man and society, freedom and oppression.

Keywords: Tog'ay Murod, The Fields Left by My Father, artistic image, human character, national spirit, historical memory, freedom, folk style, philosophical conflict.

Аннотация. В данной статье рассматривается система художественных образов в романе Тогай Мурода «Поля, оставшиеся от отца», в центре которых находится образ человека, воплощающий национальный дух, историческую память и идею свободы. Через судьбы трёх поколений — Джалолиддина Кетмона, Акроба Курбаши и Дехконкула — автор раскрывает трагическую историю узбекского народа в период колониализма и его духовное сопротивление. В статье анализируются художественное мастерство писателя, народный язык, философские противоречия между человеком и обществом, свободой и насилием.

Ключевые слова: Тогай Мурод, «Поля, оставшиеся от отца», художественный образ, образ человека, национальный дух, историческая память, идея свободы, народный язык, философские противоречия.

Adabiyotshunoslikda badiiy obraz keng va tor m'noda ishlatiladi. Biz keng ma'nodagi obrazlarga ijodkor tomonidan borliqdagi barcha unsurlarning kuzatilgan, qayta ishlangan aksini ko'ramiz. Badiiy asarlar tahlilida kichik bir detalgacha

bachasi ma'lum bir g'oyaviy yuk ifodalaydi va obraz sifatida nazarda tutiladi. Obrazning tor ma'noda qo'llanilishida esa badiiy asarlardagi inson obrazi asos qilib olinadi. Demak, badiiy adabiyotning markaziy tushunchalari inson obrazi asosida yuzaga chiqadi.

Badiiy asardagi boshqa obazlar esa inson tasvirini atraflicha yoritishga xizmat qiladi. Demak, inson adabiyotning asosiy tasvir vositasi hisoblanadi, shuni inobatga olgan holda bosh qahramonlari hayvonlar bo'lgan masallarda ham majoziy ravishda asosiy g'oya insonlarning hatti-harakatlarini, psixologik holatlarni yoritishga qaratilgan.

O'zbek adabiyotshunosligida Tog'ay Murodning ilk romani — "Otamdan qolgan dalalar" o'zbek milliy adabiyotining taraqqiyotida muhim bosqich sifatida baholanadi. Adib ushbu asarni yaratish jarayonida o'z hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va ijodiy qarashlarini tanqidiy qayta tahlil etadi. Shu paytgacha amal qilib kelgan badiiy an'analar doirasida qolgan holda, u qishloq hayoti va oddiy insonlar turmushini yangicha nigoh, chuqur ruhiy-falsafiy idrok orqali talqin etadi. "... Matndagi gaplarning tuzilishi tarzi, ohangi, so'z va jumalarning takrorlanishi xalq tilining rang-barang tovlanishi, nozik lutf, qochiriqlar, goh xazin kayfiyat goh tabassum uyg'otuvchi ifodalar, birgina jumla, birligida tanbeh orqali butun boylarga tatigulik voqei drama, ruhiy holatkechinmalarining jonli gavdalanirish-bularning barchasi yetuk she'riyat, dostonchilik tajribalarini yodga tushiradi".

Roman sovet davri ijtimoiy-siyosiy sharoitini, ayniqsa, totalitar tuzum ostida yashagan mehnatkash xalqning ichki iztiroblarini badiiy tarzda aks ettiradi. Tog'ay Murod o'z asarida oddiy dehqonning — halol, mehnatsevar, to'g'riso'z, ammo adolatsiz tuzum girdobida ezilgan insonning fojeasini chuqur insoniy iztirob bilan tasvirlaydi. Shu orqali yozuvchi shaxs va jamiyat, inson va hokimiyat o'rtasidagi murakkab ziddiyatlarni ochib beradi.

Ona-Vatanga muhabbat, ona-erga sadoqat Tog'ay Murod qahramonlarining borlig'iga jonu tan bo'lib singib ketgan. Yozuvchi o'zbek xalqining istiqbolga bo'lgan tashnaligini tasvirlabgina qolmay, quvginn va qatagonlarda, yo'qlik va xo'rliklarda sinmagan o'lmas ruhiyatini yaratdi. Bo'ri polvondagi jo'mardlik Vatan uchun fidoyilikka aylandi. Qoplon bobo va Oymomo buvidagi oqibat, mehr-muhabbat Dehqonboy va uning ayoli timsolidagi dard bo'ldi.

Tog'ay Murodning "Otamdan qolgan dalalar" romani o'zbek xalqining so'nggi bir yarim asrlik ijtimoiy-siyosiy hayotini badiiy umumlashtirgan asar sifatida diqqatga sazovordir. Asarda Jaloliddin Ketmon, Aqrab qo'rboshi va Dehqonqul obrazlari orqali bobodan o'gilgacha bo'lgan uch avlod taqdiri yoritiladi. Bu uch obraz timsolida o'zbek xalqining mustamlaka zulmi ostida kechgan iztiroblari, ozodlik va erkinlik yo'lidagi kurash ruhi badiiy tarzda aks etadi.

Roman 130 yillik mustamlaka davrining ijtimoiy-falsafiy manzarasini ifodalaydi. Yozuvchi har bir avlod hayoti orqali millat taqdirini, tarixiy adolatsizlikning og'ir oqibatlarini, xalqning iztirob bilan yo'g'rilgan, ammo sinmagan ruhini ko'rsatadi. Asarda o'zbek xalqining istilochilarga nisbatan nafrati, ozodlik va

erkinlik g'oyalarining xalq ongida asta-sekin shakllanib borish jarayoni chuqur badiiy tahlil etilgan. Shu tariqa, "Otamdan qolgan dalalar" romani o'zbek milliy adabiyotida nafaqat qishloq hayoti tasviri, balki tarixiy xotira, milliy o'zlik va mustaqillik g'oyalarining shakllanishini badiiy aks ettirgan yirik epik asar sifatida e'tirof etiladi.

Asarning markazida Dehqonqul obrazi turadi. U o'zining hayoti, taqdiri va ruhiy dunyosi bilan ona zamin — kindik qoni to'kilgan muqaddas tuproq bilan uzviy bog'liq. Dehqonqul nafaqat qahramon, balki xalq ruhining ramzi, milliy mentalitetning ifodasidir. Asar voqealari aynan uning tilidan hikoya qilinishi yozuvchiga xalq tafakkurini, xalqona so'z boyligini, hayotiy falsafani tabiiy ifoda etish imkonini beradi.

Dehqonqul obrazi o'zbek adabiyotida yangi badiiy kashfiyot sifatida e'tirof etiladi. U sovet davri adabiyotida ideallashtirilgan "mehnat qahramoni" timsoliga zid tarzda yaratilgan bo'lib, aslida bu obraz ana shu soxta idealning ichki bo'shligini fosh etadi. Dehqonqul – totalitar tuzum tomonidan "yangi inson" sifatida shakllantirilgan, biroq amalda shu mafkura qurboni bo'lgan fojeaviy shaxsdir. Yozuvchi uning timsolida butun bir tarixiy davrning ijtimoiy-ruhiy muhitini, insoniy qadriyatlarining inqirozini ifodalaydi.

Shu bois, Tog'ay Murod romani oddiy qishloq hayotining badiiy tasviri emas, balki inson va jamiyat, erkinlik va zo'ravonlik, ezgulik va zo'rlik o'rtasidagi falsafiy mushohada sifatida namoyon bo'ladi. Adibning badiiy uslubi, til va tafakkuridagi tabiiylik, xalqona ifoda vositalari asarga chuqur milliy ruh, ma'naviy jo'shqinlik bag'ishlaydi.

T.Murodning shuhratiga shuhrat qo'shgan omillardan biri uning qahramonlaridir. Ular g'oyat oddiy, siz bilan bizning oramizdagi, har kuni ko'rib, suhbatlashib yurgan odamlar. Lekin ularni ajratib turadigan xosiyatlari bor. Ular «chin gaplar ko'ngilda bo'ladi», deb fikrlovchi to'g'riso'z, diyonatli, halol va pokiza, ma'naviy olami go'zal, tanti kishilar. To'g'ri, bunday xususiyatlar siz bilan bizda ham uchrashi mumkin. Biroq T.Murod qahramonlari – Bo'ri polvonda ham, Ziyodulla kalda ham, Qoplonda ham bu xislatlar ularning hayotiy tamoyillariga aylangan. Ular hech qachon xoh katta, xoh kichik ishda o'z vijdonlari ovozigacha qarshi bormaydilar, e'tiqodlaridan qaytmaydilar. Xuddi shu xususiyatlari bilan kitobxon mehrini qozondilar. Ijodkor asarlari orasida "Otamdan qolgan dalalar" asari o'zining til xususiyati, ma'naviy – axloqiy jihatlari, poetik funksiyalari, obrazlar talqini jihatidan adib asarlarining gulto'ji bo'lib qoldi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov I. va boshqalar «XX asr o'zbek adabiyoti tarixi» –T.: 1999. –B. 529
2. Sa'dullayeva Sh. Tog'ay Murod asarlarida ma'naviy-axloqiy muammolar talqini. Nukus.:2014. 38-b
3. Qo'shjonov M. Ijod mas'uliyati. Toshkent, «Fan». 1981.
4. Karimov N, Nazarov B., Normatov U., Mamajonov S., Sharafiddinov O. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. Toshkent, «O'qituvchi». 1999

